

DE VORMING VAN DE ACCOUNTANT

door F. Kuggeleijn

Prof. Dr J. L. Mey heeft in het April-nummer van de M.A.B. een belangrijk vraagstuk aangesneden, namelijk de academische en de niet-academische vorming van de accountant.

Waar de ontwikkeling van de maatschappij heeft medegebracht, dat in steeds toenemende mate een beroep wordt gedaan op de accountants voor tal van problemen op ieder gebied van zijn deskundigheid en niet in het minst op het bedrijfseconomische terrein, is het duidelijk, dat de opleiding van de accountants aan de hoogste eisen moet voldoen, teneinde een goede beroepsuitoefening mogelijk te maken. Het is dus zeker van belang stil te staan bij de vraag of de huidige opleiding voor het beroep van accountant, die thans hetzij universitair, hetzij door middel van het Instituut kan plaats vinden, aan de hieraan te stellen eisen voldoet.

Prof. Mey ontwikkelt in een aantal punten zijn zienswijze met betrekking tot de opleiding van accountant, waaruit blijkt, dat zijn voorkeur uitgaat naar de academische vorming.

Aangezien het Instituut van de oprichting af aan de opleiding tot het accountantsberoep door middel van het Bureau der examens zelf ter hand heeft genomen en blijkens de door Prof. Mey genoemde cijfers het grootste gedeelte van de accountants heeft gevormd en vormt, menen wij, dat het uiteenzetten van een andere zienswijze hier op zijn plaats is. Wij menen onze zienswijze het beste te kunnen illustreren aan de hand van enige kanttekeningen bij hetgeen Prof. Mey heeft betoogd.

Na in de punten 1 en 2 van zijn artikel te hebben geconstateerd, dat de weg tot het accountantsberoep via de examens van het Instituut zich niet alleen heeft gehandhaafd, maar ook thans nog quantitatief gezien voor het beroep verreweg de belangrijkste is en dat het aantal kandidaten, dat voor het accountantsberoep academisch wordt opgeleid na het meer dan vijf-entwintig jaar bestaan van deze opleiding verrassend klein is, komt Prof. Mey in punt 3 tot de formulering van een drietal eisen, op grond waarvan zijns inziens de voorbereiding tot het accountantsberoep op universitaire hoogte wordt gebracht. Beknopt samengevat luiden deze eisen aldus:

- a. economische en vooral bedrijfseconomische scholing;
- b. „common sense” ofwel geestelijke uitgroei;
- c. het de accountant toekomstige maatschappelijk aanzien krachtens het niveau, waarop het beroep wordt uitgeoefend.

Met betrekking tot punt a. stelt Prof. Mey, dat de hiervoor benodigde kennis — behoudens uitzonderingen — niet door middel van avondstudie kan worden verkregen, zelfs al verzwart men de eisen en verlengt men de studie en heeft men de beschikking over de beste krachten van het economisch hoger onderwijs.

Prof. Mey doelt hier op de instelling van de economische leergangen naar „academische trant”. Naar onze mening wordt hier te weinig waarde gehecht aan het niveau van de onderwijskrachten; het is toch wel degelijk zo, dat een goede of slechte opleiding hoofdzakelijk afhankelijk is van de mate, waarin de onderwijskrachten voor hun taak zijn berekend. Bovendien zouden wij willen stellen, dat — zo het waar zou zijn, dat het niveau der onderwijskrachten geen of weinig invloed uitoefent — dit dan evenzeer zou gelden voor het universitaire onderwijs, zodat dit argument geen verklaring kan geven voor de verschillen tussen beide onderwijswegen.

In punt 5 bij de nadere bespreking van de ingestelde economische leer- gangen blijkt, dat Prof. Mey de waarde van de academische opleiding hoofdzakelijk ziet in het onderling verkeer met docenten en mede- studenten en de mogelijkheid om verschillende vakken in onderlinge samenhang te bestuderen en zelfstandig, hetzij individueel of in onderlinge samenwerking, bepaalde vraagstukken op te lossen. Hoewel wij ons geen oordeel kunnen vormen omtrent de mate, waarin het bovenbedoelde onder- linge verkeer op de universiteit plaats vindt, kunnen wij uit eigen ervaring mededelen, dat dit onderlinge verkeer — hetwelk wij met Prof. Mey van groot belang achten — bij de studerende voor de Instituutsexamens zeer zeker een belangrijke plaats inneemt. Afgezien wellicht van fijne nuance- ringen menen wij, dat de mate, waarin dit onderling verkeer plaats vindt, grotendeels afhankelijk is van de aard, aanleg en capaciteiten van de kandidaten. Op grond hiervan kunnen wij niet inzien, dat alleen de academische opleiding zou kunnen leiden tot accountants, die zijn berekend voor de economische en bedrijfseconomische taak.

Evenmin kunnen wij instemmen met hetgeen wordt gezegd omtrent de verdringing bij de avondstudie van de voorgaande door de volgende vakken, hetgeen de vorenbedoelde bestudering van de verschillende vakken in onderlinge samenhang onmogelijk zou maken bij de langere duur van de studie. Op grond hiervan meent Prof. Mey, dat het punt van de gun- stigste proportionaliteit reeds is bereikt, zo niet is overschreden.

Zonder in te gaan op de verschillen tussen de volgorde van en de wijze waarop in de verschillende vakken enerzijds bij het Instituut en anderzijds bij de Universiteit wordt geëxamineerd, merken wij op, dat de examens bij het Instituut, met name bedrijfseconomie en inrichtings- en controleer nauw met elkaar zijn verbonden en dat het volgtijdig examineren hiervan niet inhoudt, dat de voorafgaande vakken min of meer worden verdrongen. Het is immers zo, dat het succesvol afleggen van volgende examens juist bij de vorengenoemde eindstadia alleen maar mogelijk is, indien de candi- daten de voorgaande examens niet alleen hebben behaald uiteraard, doch ook deze stof bij de volgende vakken op de juiste wijze weten te verwerken. Hetgeen Prof. Mey dus bedoelt met het vraagstuk van de quantitative verhoudingen in optima forma, heeft ons inziens betrekking op het feit, dat in het algemeen het bereiken van het einddoel bij avondstudie meer inspanning vergt dan bij de universitaire studie, op grond waarvan de vraag kan worden gesteld op welke wijze de toevloeiing van beroeps- genoten het beste kan worden verzekerd. Hierbij is dan sprake van een geheel ander vraagstuk, hetwelk losstaat van de bovengenoemde eis inzake de economische en bedrijfseconomische scholing en waaromtrent wij aan het einde van onze beschouwing nog nader zullen terugkomen.

Met betrekking tot de tweede eis, namelijk de „Common sense” waar- mede de schrijver bedoelt „geestelijke uitgroei” merken wij op, dat het vol- doen aan deze eis ons inziens zeer afhankelijk is van de aard en aanleg van de kandidaten. Het is zeer zeker een feit, dat de universitaire studie — indien wij even afzien van het probleem van de „werkstudenten” — het de studenten in ruime mate mogelijk maakt zich op verschillende gebieden te ontplooiën en dat op deze wijze de gewenste geestelijke uitgroei kan worden verkregen. Anderzijds kan toch niet gezegd worden, dat de avond- studie deze mogelijkheid niet biedt. In de eerste plaats zal voor hen, die daartoe de aanleg hebben, de dagelijkse arbeid in de maatschappij zeker bijdragen tot een verruiming van het gezichtsveld — om de „common sense” eens anders uit te drukken —, terwijl voorts de avondstudie, mits

goed opgezet, welke voorwaarde Prof. Mey eveneens voor de academische studie stelt, voor de gemiddelde candidaat ook voldoende ruimte laat voor andere bezigheden.

Met de derde eis wordt — indien wij dit goed zien — feitelijk bedoeld, dat een academische graad het jasje zou zijn, waarmede de accountants het hun krachtens de door hen gevoerde beroepsuitoefening toekomstende maatschappelijk aanzien zou worden verleend.

Thans zou dit aanzien meer berusten op persoonlijke kwaliteiten en op de grootte van het kantoor, waarvan men firmant is, dan op de vorming voor het beroep, die werd verkregen. In deze eis schuilt naar onze mening een zekere tegenstrijdigheid, aangezien enerzijds wordt gesteld, dat de academische vorming het maatschappelijk aanzien zou verlenen, dat het accountantsberoep krachtens het niveau waarop het wordt uitgeoefend toekomt, terwijl anderzijds dit niveau van beroepsuitoefening toch is bereikt door accountants, waarvan de grote meerderheid geen academische vorming heeft genoten. Wij achten dit argument ter ondersteuning van de academische vorming niet sterk; het komt ons bovendien voor, dat de mate, waarin dit maatschappelijk aanzien wordt genoten, moeilijk is vast te stellen, noch voor de academisch-gevormde, noch voor de niet-academisch gevormde accountants. Naar onze mening zal, in het algemeen gesproken, de maatschappelijke waardering afhangen van de aard van het beroep en de wijze, waarop dit wordt uitgeoefend. Indien dit niet zo was, zouden ook directieleden en commissarissen, niet-academici, minder in aanzien moeten staan dan hun academisch-gevormde collega's. Resumerende stellen wij, dat Prof. Mey ons niet heeft kunnen overtuigen van de juistheid van zijn gedachtengang, dat de academische vorming de enige weg zou zijn, die tot een goede beroepsuitoefening kan voeren, terwijl evenmin de practijk van de huidige beroepsuitoefening — als geheel gezien — aanleiding geeft voor het op de voorgrond stellen van een bepaalde opleiding, waarmede uiteraard niet gezegd wil zijn, dat te dien aanzien aan de practijk een beslissende stem zou moeten worden toegekend.

Onder punt 5 geeft Prof. Mey zijn mening weer met betrekking tot de oorzaken, die hebben geleid tot het overwicht van de Instituutopleiding.

In de eerste plaats wordt genoemd de omstandigheid, dat de studie eenvoudig is, in dien zin, dat van meet af aan de kosten voor de opleiding door de candidaten zelf kunnen worden bekostigd. De schrijver betwijfelt of deze omstandigheid, die ertoe leidt, dat het accountantsberoep vooral wordt gekozen door hen, die tot de groepen van de minder- en minst-kapitaalkrachten behoren, voor de ontwikkeling van het beroep gunstig is.

Voorts meent Prof. Mey, dat de gemakkelijke financieringswijze velen de prikkel ontnemt de academische opleiding te volgen, terwijl hij verder nog wijst op het belang, dat de accountantskantoren hebben bij een zeker contingent geschoold personeel, welke behoefte thans wordt gedekt door de studerende assistent-accountants.

Het kan niet worden ontkend, dat de financieringswijze er ongetwijfeld toe heeft bijgedragen, dat in overwegende mate de avondstudie wordt gekozen ter verkrijging van het accountantsdiploma. Hiermede is echter nog niet verklaard, dat een zo gering gedeelte van de studenten, die hun doctoraal-examen economie behalen en waarvoor dus geen financiële belemmeringen golden voor het volgen van een universitaire studie, doorgaan voor het accountantsexamen. Naar onze mening kan dan ook een diepere oorzaak worden onderkend en wel het feit, dat de accountantstudie, zowel

universitair als ambachtelijk — zoals Prof. Mey het uitdrukt — hoge eisen stelt aan de candidaten ten aanzien van aanleg, doorzettingsvermogen, intelligentie, enz., met andere woorden als een zware studie moet worden aangemerkt.

Deze hoge eisen leiden er toe, dat naast financiële factoren, die al dan niet van invloed kunnen zijn op de keuze van de opleiding, andere factoren een rol spelen met betrekking tot de bereidheid en de geschiktheid voor het accountantsberoep. De praktijk leert nu, dat deze bereidheid en geschiktheid thans nog in overwegende mate worden gevonden bij degenen, die de accountantsstudie naast hun dagtaak volbrengen. Gezien de plaats gevonden hebbende ontwikkeling van het accountantsberoep delen wij niet de twijfel van Prof. Mey ten aanzien van de gunstige toekomstige ontwikkeling, indien de mate, waarin deze groepen thans bijdragen tot de beroepsontwikkeling, bestendig blijft.

Op grond van het vorenstaande zijn wij van mening, dat het vraagstuk van de vorming van de accountant niet los gezien kan worden van de wijze waarop en de mate waarin de toevloeiing van beroepsgenoten plaats heeft gevonden en vermoedelijk zal plaats vinden.

Aan het slot van mijn betoog stelt Prof. Mey in punt 6 de volgende vraag met betrekking tot de keuze van de opleiding: „Wil men de min of meer ambachtelijke scholing blijven bevorderen en daarmee als ongewenste consequentie de groei der academische vorming belemmeren of wil men de academische vorming stimuleren en de daaruit voortvloeiende consequenties zowel voor de personeelsvoorziening als voor het personeel zelf der accountantskantoren aanvaarden?”

Uit onze gedachtengang vloeit voort dat niet de vraag gesteld moet worden hetzij de ene, hetzij de andere opleiding te bevorderen, respectievelijk te belemmeren, doch dat gestreefd moet worden naar een zo goed mogelijke opleiding van de voor het beroep geschikte personen, daarbij rekening houdende met de bestaande mogelijkheden voor de recrutering van deze personen.

Op grond hiervan achten wij het naast elkaar bestaan van de instituuts- en de universitaire opleiding van groot belang voor de beroepsontwikkeling en kan ons inziens niet worden gesproken van een onopgelost vraagstuk, aangezien toch beide opleidingen hun nut voor het accountantsberoep kunnen bewijzen, gegeven de feitelijke omstandigheden van beroepskeuze en beroepsmogelijkheden, welke factoren voor ieder beroep gelden. Naar onze mening voorziet de Instituutsopleiding thans nog in een sterk gevoelde behoefte; de toekomst zal moeten leren in hoeverre zich de omstandigheden zodanig wijzigen, dat de universitaire opleiding deze taak in meerdere mate dan tot op heden het geval was, zal kunnen overnemen.